

Stosunek do śmierci i zwyczaje funeralne

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Charakteryzując stosunek do przemijania w zachodniej kulturze mówi się o tabuizacji i prywatyzacji śmierci. Wydłużenie życia ludzkiego, rozwój nauki i związane z tym traktowanie śmierci w kategoriach medycznych, a z drugiej strony – sekularyzacja sprawiły, że doświadczenie śmierci funkcjonuje na marginesie społecznej świadomości. Umieranie i śmierć przestały być wydarzeniem publicznym, a stały się sprawą prywatną. Wspólnotowe rytuały rzadko towarzyszą dziś umieraniu, ale w Polsce nadal – jak się wydaje – odgrywają znaczącą rolę po śmierci człowieka i są związane z obyczajami pogrzebowymi.

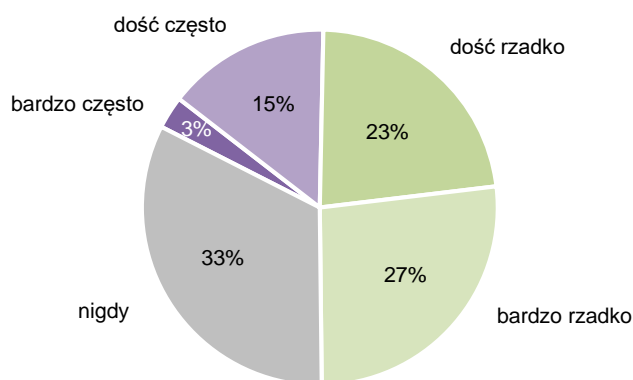
Odwiedzanie grobów i miejsc pamięci w święto Wszystkich Świętych i w Zaduszki może sprzyjać refleksji o śmierci, w tym także o własnym przemijaniu. W październikowym badaniu¹ zapytaliśmy Polaków o sprawy związane z umieraniem – te bardziej metafizyczne, dotyczące podejścia do śmierci, i te praktyczne, jak testament czy pochówek.

CZY I JAK MYŚLIMY O ŚMIERCI?

Większość dorosłych Polaków raczej nie myśli o śmierci. Połowa badanych deklaruje, że myśli o śmierci nierzadko, a co trzeci twierdzi, że w ogóle mu się to nie zdarza.

CBOS

RYS. 1. Wiele osób myśli czasem o śmierci. Czy Pan(i) myśli o śmierci:

Odsetki nie sumują się do 100% z powodu zaokrągleń

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (353) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 3–10 października 2019 roku na liczącej 965 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Analizując wyniki badań z ostatnich kilkunastu lat można stwierdzić, że Polacy coraz rzadziej myślą o rzeczach ostatecznych. W 2001 roku o śmierci często myślało 29% badanych, o 11 punktów procentowych więcej niż obecnie (18%). Z kolei odsetek tych, którym nigdy nie zdarzyło się myśleć o śmierci, wzrósł z 22% do 33%.

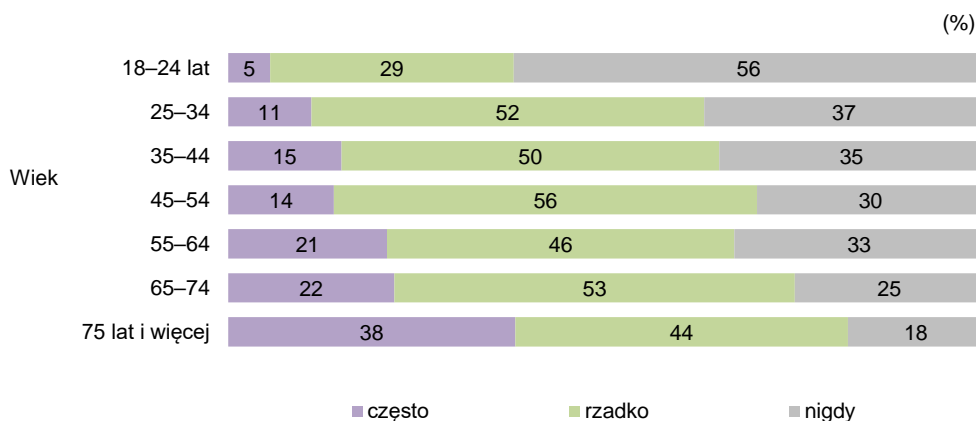
TABELA 1

Czy Pan(i) myśli o śmierci:	Odpowiedzi respondentów według terminów badań							
	X 2001		V 2005		XI 2012		X 2019	
	w procentach							
– bardzo często	10	29	8	26	4	20	3	18
– dość często	19		18		16		15	
– dość rzadko	23	49	21	45	26	52	23	50
– bardzo rzadko	26		24		26		27	
– nigdy	22		29		28		33	

Deklaracje w tej kwestii różnicuje głównie wiek oraz płeć. Najrzadziej o śmierci myślą ludzie młodzi: do 24 roku życia – ponad połowa z nich (56%) deklaruje, że nigdy się nad tym nie zastanawia. Z biegiem czasu myśli o śmierci stają się coraz częstsze. Wśród osób mających 75 lat lub więcej blisko dwie piąte (38%) często myśli o śmierci, nigdy nie robi tego niespełna co piąty (18%).

CBOS

RYS. 2. Czy Pan(i) myśli o śmierci:

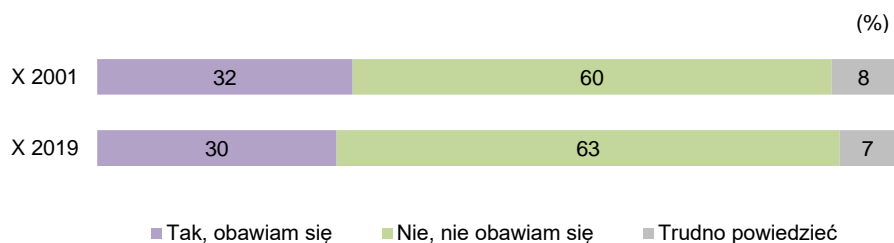

Kwestie dotyczące śmierci i przemijania częściej są przedmiotem refleksji kobiet niż mężczyzn. Często myśli na ten temat co dziesiąty mężczyzna i prawie co czwarta kobieta (24%). Różnice pomiędzy płciami są widoczne w poszczególnych kategoriach wiekowych. Wśród najstarszych respondentów, powyżej 74 roku życia, o śmierci często myśli 25% mężczyzn i 47% kobiet.

Niepełna co trzeci ankietowany (30%) przyznaje, że obawia się śmierci. Częściej obaw związanych ze śmiercią doświadczają kobiety (35%) niż mężczyźni (25%).

CBOS

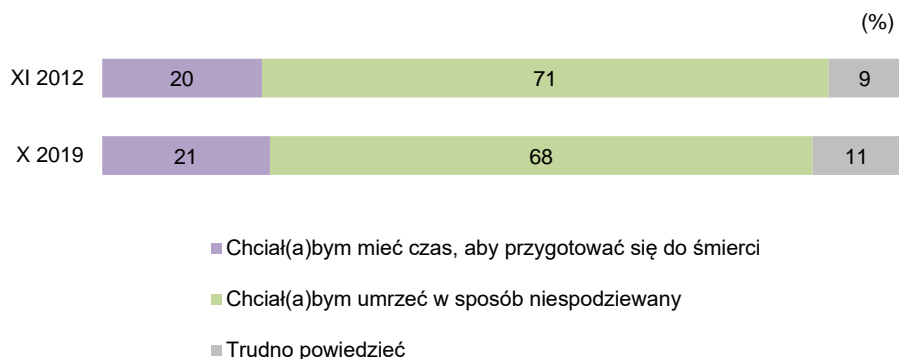
RYS. 3. Czy obawia się Pan(i) śmierci, czy też nie?

Większość Polaków (68%) życzyłaby sobie niespodziewanej śmierci. Tylko co piąty (21%) deklaruje, że chciałby mieć czas, żeby przygotować się do śmierci.

CBOS

RYS. 4. Czy chciał(a)by Pan(i) mieć czas, aby przygotować się do śmierci czy też wolał(a)by Pan(i) raczej umrzeć w sposób niespodziewany?

Częściej niż przeciętnie chciałyby mieć czas na przygotowanie się do śmierci osoby najlepiej wykształcone i sytuowane: badani z wykształceniem wyższym oraz dysponujący miesięcznie dochodami *per capita* od 3000 zł wzwyż (po 31%).

Potrzebę przygotowania się do śmierci częściej odczuwają osoby religijne, szczególnie praktykujące kilka razy w tygodniu (45%).

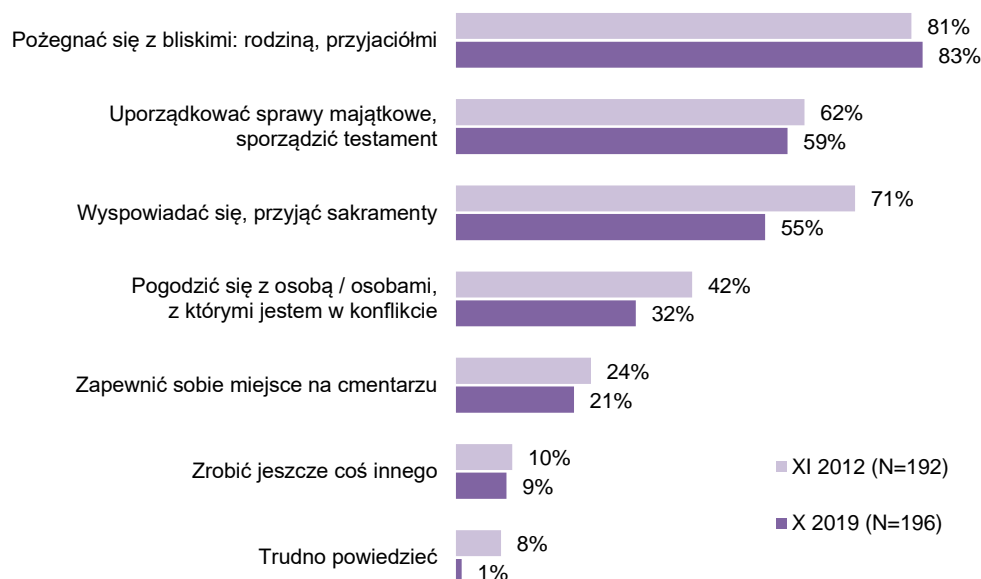
O tym, że chciałyby mieć czas na przygotowanie się do śmierci, nieco częściej mówią osoby, które przyznają, że boją się śmierci (29%), niż ci, którzy deklarują brak obaw (17%).

Ci, którzy chcieliby mieć czas na przygotowanie się do śmierci, chcieliby przede wszystkim pożegnać się z bliskimi (83%). Większość z nich (59%) chciałaby też uporządkować sprawy majątkowe, sporządzić testament. Niewiele mniej (55%) deklaruje potrzebę wypowiedzenia się, przyjęcia sakramentów. Rzadziej wyrażano chęć pogodzenia się przed śmiercią z osobą bądź osobami, z którymi jest się w konflikcie, oraz zapewnienia sobie miejsca na cmentarzu.

W ciągu ostatnich siedmiu lat wyraźnie ubyło osób, które chciałyby się przed śmiercią wypowiedzieć, przyjąć sakramenty (spadek o 16 punktów procentowych). Znacząco mniej badanych (o 10 punktów) deklaruje, że chcieliby pojednać się z osobą czy osobami, z którymi są w konflikcie.

CBOS

RYS. 5. W jaki sposób chciał(a)by Pan(i) przygotować się do śmierci?

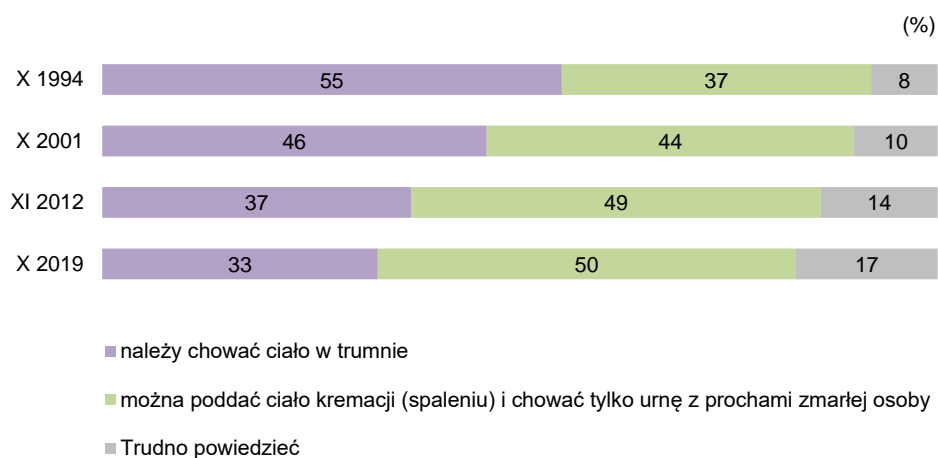
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać wszystkie ważne dla nich sprawy

PRAKTYCZNY WYMIAR UMIERANIA

W roku 1994 ponad połowa Polaków uważała, że zmarłych należy chować w trumnie.

Kolejne badania przeprowadzone w poprzedniej i bieżącej dekadzie dowodziły, że przywiązanie do tej formy pochówku słabnie, a umacnia się aprobatą kremacji. Obecnie, podobnie jak przed siedmioma laty, co drugi badany (50%) jest zdania, że ciało osoby zmarłej można poddać kremacji, a następnie pochować urnę z prochami. Za nadal zalecanym przez Kościół katolicki pochówkiem w trumnie opowiada się jedna trzecia (33%, spadek o 4 punkty procentowe). Można zauważyć, że na przestrzeni lat zwiększa się grupa niemających w tej sprawie jednoznacznej opinii.

RYS. 6. Co Pan(i) sądzi o chowaniu zmarłych? Czy:

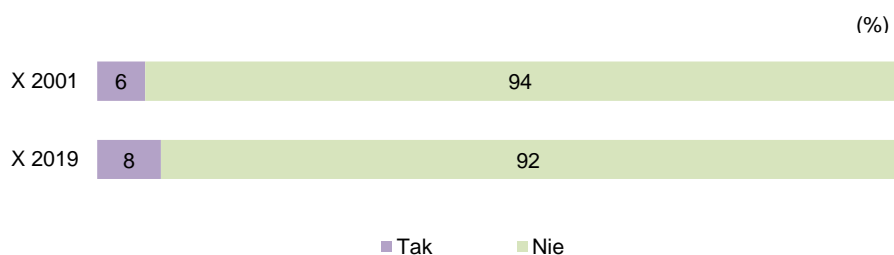
Na stosunek do chowania zmarłych wyraźnie wpływa religijność respondentów. Osoby najbardziej zaangażowane w praktyki religijne – uczestniczące w nich co najmniej raz w tygodniu – częściej opowiadają się za tradycyjnym pochówkiem niż za spalaniem zwłok i chowaniem urny z prochami, natomiast niebiorący udziału w praktykach religijnych lub robiący to sporadycznie w znacznej większości aprobują kremację. Bardziej otwartym stanowiskiem w tej sprawie wyróżniają się ponadto badani mający wyższe wykształcenie, mieszkańcy średnich (20 000 – 99 999 ludności) i dużych (stutysięcznych i większych) miast, w wieku od 25 do 44 lat. Podejście tradycyjne charakteryzuje natomiast przeważającą część najmłodszych respondentów (18–24 lata), jak również znaczny odsetek najstarszych, mieszkańców wsi oraz osób mających wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe.

W Polsce tradycja sporządzania testamentów wydaje się słabo ugruntowana i na przestrzeni 18 lat ten stan rzeczy w zasadzie się nie zmienił. Jak wynika z deklaracji, testament sporządziło ośmiu na stu badanych (8%). W 2001 roku odsetek ten był nieznacznie mniejszy (o 2 punkty procentowe). Dla porównania można wspomnieć, że w społeczeństwie amerykańskim taki dokument posiada dwie piąte².

² <https://www.caring.com/caregivers/estate-planning/wills-survey/>

CBOS

RYS. 7. Czy sporządził(a) Pan(i) testament czy też nie?

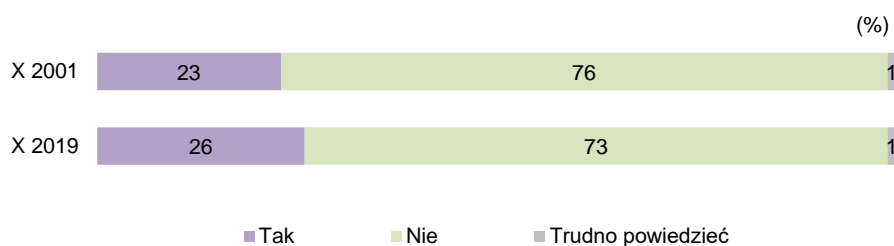

Posiadanie testamentu jest, co zrozumiale, bardzo silnie związane z wiekiem. Deklaruje je blisko jedna czwarta najstarszych badanych (75+). Wśród respondentów od 45 do 64 roku życia testament sporządziło około czterokrotnie mniej, a wśród mających od 25 do 44 lat – sześciokrotnie mniej osób. Dokument ten z większym prawdopodobieństwem spisały osoby, którym często zdarza się myśleć o śmierci (13% wobec 8% myślących o niej rzadko i 6% niemyślących wcale), co również jest w znacznej mierze funkcją wieku. Testament częściej posiadają osoby dobrze niż źle sytuowane (9% wobec 5%). Rzadziej są to ankietowani z gospodarstw domowych o dochodach na osobę poniżej 1500 zł niż zamożniejsi badani (4%–6% wobec 10%–12%).

Większą zapobiegliwością niż w sprawach spadkowych Polacy wykazują się, jeśli chodzi o miejsce na cmentarzu, które – jeśli opierać się na deklaracjach – ma już zapewnione ponad jedna czwarta badanych (26%), tj. nieco więcej niż w 2001 roku.

CBOS

RYS. 8. Czy ma Pan(i) już zapewnione dla siebie określone miejsce na cmentarzu, np. w grobie rodzinnym lub inne?

Ponieważ załatwianiu spraw praktycznych związanych z własną śmiercią sprzyja starszy wiek, podobnie jak w przypadku sporządzania testamentu, tak i w kwestii zapewnienia sobie miejsca pochówku wyróżniają się przede wszystkim osoby mające co najmniej 75 lat, a także – w mniejszym stopniu – od 55 do 74 lat.

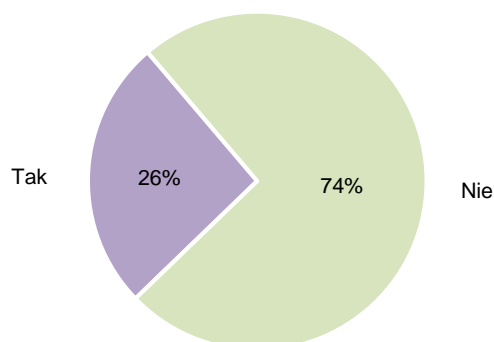
TABELA 2

Wiek	Odsetek badanych, którzy sporządzili testament	Odsetek badanych, którzy mają zapewnione dla siebie określone miejsce na cmentarzu
18–24 lata	0	4
25–34	4	3
35–44	4	15
45–54	6	14
55–64	7	38
65–74	18	52
75 lat i więcej	24	75
Ogółem	6	26

Jedna czwarta badanych (24%) zajmowała się w ciągu ostatnich pięciu lat organizacją lub współorganizacją pogrzebu kogoś bliskiego.

CBOS

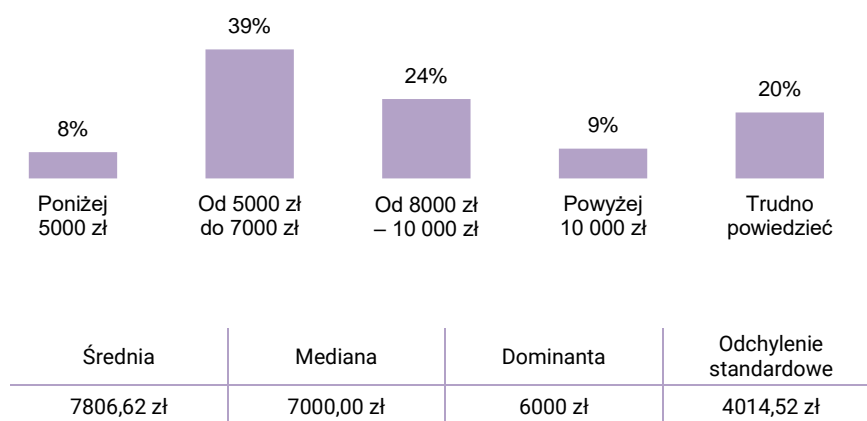
RYS. 9. Czy w ciągu ostatnich 5 lat zajmował(a) się Pan(i) osobiście organizacją lub współorganizacją pogrzebu dla bliskiej Panu(i) osoby?

Ankietowanych mających takie nieodległe doświadczenia zapytaliśmy o koszty związane z pochówkiem, uwzględniające usługi zakładu pogrzebowego, parafii, miejsce na cmentarzu i organizację stypy. Przeciętne deklarowane kwoty – w zależności od tego, czy posłużymy się średnią arytmetyczną czy medianą – wynoszą od 7000 zł (mediana) do ponad 7800 zł (średnia). Najczęściej podawaną wartością (dominantą) było 6000 zł. Stosunkowo nieliczni wydali na pochówek mniej niż 5000 zł (8%) lub więcej niż 10 000 zł.

RYS. 10. Proszę powiedzieć, jaki był całkowity koszt pochówku, którym się Pan(i) zajmował(a)? Proszę uwzględnić w koszcie takie kwestie jak usługi zakładu pogrzebowego, opłata / ofiara dla parafii, wybór kwatery na cmentarzu czy organizacja stypy

ODPOWIEDZI BADANYCH, KTÓRZY W CIĄGU OSTATNICH 5 LAT ZAJMOWALI SIĘ ORGANIZACJĄ POGRZEBU OSOBY BLISKIEJ (N=247)

Wydatki związane z pochówkiem zależą w pewnym stopniu od dochodów badanych i czynników, które są ze statusem ekonomicznym powiązane (jak np. poziom wykształcenia). Najwięcej – średnio ponad 10 000 zł – wydali na ten cel respondenci uzyskujący dochody *per capita* wynoszące co najmniej 3000 zł, natomiast najmniej ci o dochodach na osobę w rodzinie poniżej 1000 zł. Wśród pozostałych (deklarujących dochody od 1000 zł do 2999 zł) wydatki związane z pogrzebem nie są bardzo zróżnicowane.

TABELA 3

Dochody przypadające na jedną osobę w gospodarstwie domowym	Średni koszt pochówku w zł	Odchylenie standardowe w zł
Do 999 zł	6773,18	2792,56
Od 1000 zł do 1499 zł	7205,33	3316,55
Od 1500 zł do 1999 zł	7656,22	3257,87
Od 2000 zł do 2999 zł	7710,44	3455,98
3000 zł i więcej	10291,98	7281,57
Ogółem	7806,62	4014,52

Na wysokość wydatków pogrzebowych wpływa również wielkość miejscowości zamieszkania respondentów, co z jednej strony można tłumaczyć wynikającymi z tego różnicami w zarobkach, np. między wsią a miastem, ale także innymi kosztami usług pogrzebowych, kwater na cmentarzu, wynajmu miejsca na konsolację. Najwyższe koszty ponoszą mieszkańcy miast półmilionowych i większych. Relatywnie dużo na cele pochówkowe wydają także badani z małych miast. Z kolei najmniej przeznaczają na to mieszkańcy wsi.

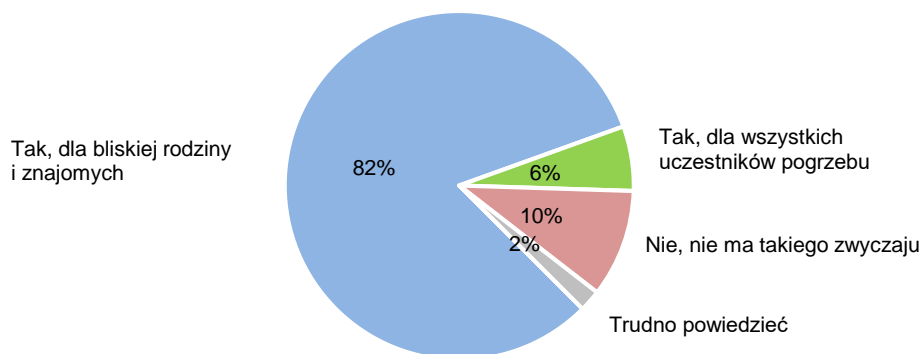
TABELA 4

Miejsce zamieszkania	Średni koszt pochówku w zł	Odchylenie standardowe w zł
Wieś	7024,40	2693,10
Miasto do 19 999	8573,90	3912,44
20 000 – 99 999	7398,41	3464,79
100 000 – 499 999	7704,68	2958,85
500 000 i więcej mieszk.	10706,39	8043,57
Ogółem	7806,62	4014,52

Powszechna jest tradycja uczt pogrzebowych zwanych potocznie stypami lub – oficjalnie – konsolacjami. Uroczysty poczęstunek po pogrzebie organizuje się w rodzinach niemal dziewięciu na dziesięciu badanych (88%), przy czym w większości przypadków (82%) wyłącznie dla bliskiej rodziny i znajomych, a sporadycznie (6%) – dla wszystkich uczestników pogrzebu. Jedna dziesiąta (10%) mówi o braku takiego zwyczaju w swojej rodzinie.

CBOS

RYS. 11. Czy w Pana(i) rodzinie jest zwyczaj organizowania konsolacji, stypy, uroczystego poczęstunku po pogrzebie?

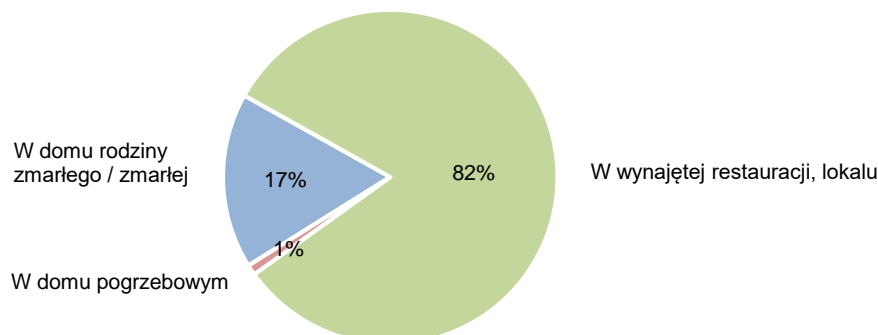

O tym, że w ich rodzinach nie ma zwyczaju organizowania uczt pogrzebowych, częściej niż inni mówią badani uzyskujący najniższe dochody (25%), niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (16%), najslabiej wykształceni (15%), a także nieuczestniczący w praktykach religijnych (18%) oraz mieszkający w największych miastach (14%). Osoby najbardziej zaangażowane w praktyki religijne relatywnie często (14%) wskazują, że na konsolację w ich rodzinie zaprasza się wszystkich uczestników pogrzebu, a nie wyłącznie bliskich.

Stypy najczęściej (82% spośród deklarujących taki zwyczaj w swojej rodzinie) organizuje się w wynajętej restauracji lub innym lokalu, a znacznie rzadziej (17%) w domu rodziny osoby zmarłej.

RYS. 12. Gdzie najczęściej organizowane są konsolacje, stypy w Pana(i) rodzinie?

ODPOWIEDZI BADANYCH, KTÓRZY ZADEKLAROWALI, ŻE W ICH RODZINIE ORGANIZUJE SIĘ KONSOLACJE (N=846)

Organizowanie konsolacji w domu współwystępuje przede wszystkim z niskimi dochodami (do 999 zł *per capita* – 32%) i złą oceną własnych warunków materialnych (34%), a także uczestnictwem w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (32%). Jeśli chodzi o wynajmowanie w tym celu restauracji lub innego lokalu, najbardziej wyróżniają się badani mający wyższe wykształcenie (92%), uzyskujący najwyższe dochody *per capita* (89%) oraz mieszkańcy małych miast (poniżej 20 tys. ludności – 92%).

***

Polacy niechętnie myślą o śmierci. Obecnie zdarza się im to rzadziej niż jeszcze kilkanaście lat temu. Większość twierdzi, że nie obawia się śmierci i deklaruje, że wolałoby umrzeć w sposób niespodziewany, niż mieć czas, aby przygotować się do śmierci. Tym, którzy chcieliby przygotować się do śmierci, zależy przede wszystkim na możliwości pożegnania się z bliskimi. Mniej osób niż jeszcze kilka lat temu deklaruje, że chciałoby przed śmiercią wyświadczyć się i przyjąć sakramenty.

W ciągu ostatnich siedmiu lat stosunek Polaków do sposobu chowania zmarłych nie zmienił się istotnie – połowa dopuszcza kremację zwłok, a jedna trzecia obstaje przy pochówku ciała w trumnie. Trzeba jednak podkreślić, że ćwierć wieku temu wyniki te były w zasadzie odwrotne. Największe zmiany w tej kwestii rejestrowaliśmy w roku 2001 i 2012. Kościół wprawdzie dopuszcza kremację, jednak nadal preferuje tradycyjną formę pochówku. Dlatego też opinie w tej sprawie są silnie zdeterminowane przez religijność badanych.

W Polsce nadal niewielką popularnością cieszy się sporządzanie testamentów. Zrobiła to niespełna jedna dziesiąta ogółu dorosłych, w tym jedna czwarta mających 75 lat i więcej. Pragmatyzm i zapobiegliwość w tym względzie w większej mierze wyraża się w zapewnieniu sobie miejsca na cmentarzu, które już teraz ma jedna czwarta dorosłych, w tym trzy czwarte najstarszych respondentów.

Przeciętne wydatki związane z pochówkiem wynoszą – jeśli bazować na deklaracjach osób, które w ostatnich latach go organizowały – od 7000 zł do ponad 7800 zł. Szeroko rozpowszechnionym zwyczajem są konsolacje – poczęstunki urządzone przede wszystkim dla bliskiej rodziny i znajomych, rzadziej dla wszystkich uczestników pogrzebu. Na ogół organizuje je się poza domem, w wynajętej restauracji lub innym lokalu – rzadziej zaś w domu rodziny osoby zmarłej.

Opracowali

Michał Feliksiak

Beata Roguska

TABELA 1

		Wiele osób myśli czasem o śmierci. Czy Pan(i) myśli o śmierci:					Liczba osób
		bardzo często	dość często	dość rzadko	bardzo rzadko	nigdy	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		3	15	23	27	33	958
Płeć	Mężczyźni	2	8	25	28	37	451
	Kobiety	4	20	21	25	29	507
Wiek	18–24 lata	3	2	11	28	56	71
	25–34	1	10	19	33	37	193
	35–44	4	11	25	25	35	164
	45–54	3	11	19	36	30	129
	55–64	2	19	24	22	33	189
	65 lat i więcej	4	24	29	20	23	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	15	22	28	34	385
	Miasto do 19 999	2	8	26	17	47	146
	20 000 – 99 999	5	15	22	25	32	214
	100 000 – 499 999	4	15	23	34	25	130
	500 000 i więcej mieszk.	2	24	23	31	20	84
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	4	15	22	18	41	168
	Zasadnicze zawodowe	1	15	18	27	39	234
	Średnie	3	14	23	29	31	297
	Wyższe	4	15	27	29	25	258
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	17	33	27	22	126
	Średni personel, technicy	2	6	11	44	36	38
	Pracownicy adm.-biurowi	10	18	14	27	31	53
	Pracownicy usług	2	20	13	29	35	62
	Robotnicy wykwalifikowani		9	21	28	43	107
	Robotnicy niewykwalifik.		7	18	20	56	38
	Rolnicy	5	9	16	35	34	40
	Pracujący na własny rach.		7	25	34	34	48
	Bezrobotni	6	4	29	26	36	21
	Emeryci	3	23	27	22	26	254
	Renciści	6	14	33	15	33	61
	Uczniowie i studenci	4	4	19	33	41	41
	Gospodynie domowe i inni	3	11	12	31	43	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	21	21	27	27	117
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	1	7	22	26	44	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	2	11	22	30	35	268
	prywatnym gosp. rolnym	5	10	15	36	34	43
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	4	13	20	25	36	103
	Od 1000 zł do 1499 zł	2	15	27	23	33	180
	Od 1500 zł do 1999 zł	4	12	21	30	33	143
	Od 2000 zł do 2999 zł	4	19	21	30	27	179
	3000 zł i więcej	2	18	34	29	18	106
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	23	31	9	30	51
	Średnie	2	16	24	25	33	314
	Dobre	3	13	22	29	33	593
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6	35	32	14	14	46
	Raz w tygodniu	2	15	24	28	32	368
	1–2 razy w miesiącu	2	10	23	29	37	165
	Kilka razy w roku	3	13	17	30	37	233
	W ogóle nie uczestniczy	5	14	28	21	32	138
Poglądy polityczne	Lewica	4	17	26	30	23	190
	Centrum	4	13	23	29	32	238
	Prawica	2	16	26	27	29	332
	Trudno powiedzieć	3	11	16	20	50	189

TABELA 2

		Czy obawia się Pan(i) śmierci, czy też nie?			Liczba osób
		Tak, obawiam się	Nie, nie obawiam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		30	63	7	957
Płeć	Mężczyźni	25	69	6	450
	Kobiety	35	58	7	507
Wiek	18–24 lata	33	60	7	70
	25–34	28	65	6	193
	35–44	29	66	5	164
	45–54	43	49	7	130
	55–64	26	66	8	189
	65 lat i więcej	28	66	6	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	32	63	5	386
	Miasto do 19 999	29	65	5	146
	20 000 – 99 999	28	63	9	211
	100 000 – 499 999	27	65	8	131
	500 000 i więcej mieszk.	36	56	8	84
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	24	70	6	168
	Zasadnicze zawodowe	30	63	7	233
	Średnie	28	64	8	296
	Wyższe	37	57	6	259
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	31	63	5	126
	Średni personel, technicy	26	70	4	39
	Pracownicy adm.-biurowi	37	45	18	54
	Pracownicy usług	28	65	7	62
	Robotnicy wykwalifikowani	25	68	7	107
	Robotnicy niewykwalifik.	25	71	4	38
	Rolnicy	49	45	6	41
	Pracujący na własny rach.	31	63	5	45
	Bezrobotni	32	61	7	21
	Emeryci	29	65	6	254
	Renciści	33	58	9	61
	Uczniowie i studenci	25	67	8	40
	Gospodynie domowe i inni	32	67	1	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	35	56	9	117
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	19	73	7	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	29	64	6	268
	prywatnym gosp. rolnym	49	49	2	44
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	27	68	4	103
	Od 1000 zł do 1499 zł	30	64	5	180
	Od 1500 zł do 1999 zł	29	65	7	143
	Od 2000 zł do 2999 zł	32	62	6	179
	3000 zł i więcej	31	62	7	106
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	67	2	51
	Średnie	30	62	8	315
	Dobre	31	63	6	591
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	72	1	46
	Raz w tygodniu	33	61	6	369
	1–2 razy w miesiącu	36	60	4	166
	Kilka razy w roku	28	63	9	230
	W ogóle nie uczestniczy	22	72	6	138
Poglądy polityczne	Lewica	30	65	5	190
	Centrum	35	57	8	238
	Prawica	29	66	5	331
	Trudno powiedzieć	28	64	8	189

TABELA 3

		Czy chciał(a)by Pan(i) mieć czas, aby przygotować się do śmierci czy też wolał(a)by Pan(i) raczej umrzeć w sposób niespodziewany?			Liczba osób
		Chciał(a)bym mieć czas, aby przygotować się do śmierci	Chciał(a)bym umrzeć w sposób niespodziewany	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		21	68	11	957
Płeć	Mężczyźni	21	67	12	451
	Kobiety	20	68	12	506
Wiek	18–24 lata	22	57	21	69
	25–34	25	56	19	192
	35–44	24	67	9	167
	45–54	23	70	7	131
	55–64	12	78	11	186
	65 lat i więcej	19	73	8	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	72	11	387
	Miasto do 19 999	15	74	11	145
	20 000 – 99 999	25	63	12	211
	100 000 – 499 999	27	60	13	131
	500 000 i więcej mieszk.	23	62	15	83
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	17	74	10	168
	Zasadnicze zawodowe	14	75	11	232
	Średnie	19	71	10	294
	Wyższe	31	54	15	262
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	35	48	17	126
	Średni personel, technicy	19	76	5	39
	Pracownicy adm.-biurowi	17	62	21	50
	Pracownicy usług	27	68	5	61
	Robotnicy wykwalifikowani	16	72	13	107
	Robotnicy niewykwalifik.	15	75	9	38
	Rolnicy	19	71	10	41
	Pracujący na własny rach.	28	65	7	51
	Bezrobotni	13	65	21	20
	Emeryci	18	74	8	253
	Renciści	5	83	12	61
	Uczniowie i studenci	25	57	18	40
	Gospodynie domowe i inni	20	64	16	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	25	66	8	113
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	24	64	12	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	23	63	14	274
	prywatnym gosp. rolnym	22	67	11	44
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	19	71	10	103
	Od 1000 zł do 1499 zł	22	72	7	180
	Od 1500 zł do 1999 zł	21	69	10	141
	Od 2000 zł do 2999 zł	21	68	11	178
	3000 zł i więcej	31	54	14	106
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	78	10	50
	Średnie	16	72	12	310
	Dobre	23	65	12	596
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	45	10	46
	Raz w tygodniu	25	67	8	368
	1–2 razy w miesiącu	13	74	13	168
	Kilka razy w roku	16	68	16	231
	W ogóle nie uczestniczy	18	72	10	136
Poglądy polityczne	Lewica	22	68	10	190
	Centrum	19	72	9	238
	Prawica	29	61	10	335
	Trudno powiedzieć	7	74	19	186

TABELA 4

		Co Pan(i) sądzi o chowaniu zmarłych? Czy:			Liczba osób
		należy chować ciało w trumnie	można poddać ciało kremacji (spaleniu) i chować tylko urnę z prochami zmarłej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		34	50	17	955
Płeć	Mężczyźni	31	48	21	448
	Kobiety	36	51	13	507
Wiek	18–24 lata	40	28	32	68
	25–34	26	59	15	193
	35–44	29	59	12	165
	45–54	28	55	18	130
	55–64	36	47	17	187
	65 lat i więcej	43	41	16	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	46	37	17	386
	Miasto do 19 999	28	53	18	146
	20 000 – 99 999	25	62	13	209
	100 000 – 499 999	26	56	18	131
	500 000 i więcej mieszk.	16	65	20	83
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	48	31	21	167
	Zasadnicze zawodowe	43	40	17	232
	Średnie	31	56	13	293
	Wyższe	19	64	17	263
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	18	66	17	126
	Średni personel, technicy	13	70	16	39
	Pracownicy adm.-biurowi	30	56	14	51
	Pracownicy usług	28	56	17	61
	Robotnicy wykwalifikowani	36	43	21	105
	Robotnicy niewykwalifik.	53	38	9	37
	Rolnicy	56	33	12	41
	Pracujący na własny rach.	22	61	17	51
	Bezrobotni	22	58	21	20
	Emeryci	42	41	17	254
	Renciści	38	51	11	61
	Uczniowie i studenci	28	33	39	40
	Gospodynie domowe i inni	34	57	9	69
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	52	18
spółce właścicieli prywatnych i państwa		25	60	15	86
sekt. prywat. poza rolnict.		27	56	17	273
prywatnym gosp. rolnym		48	39	13	44
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	40	44	17	103
	Od 1000 zł do 1499 zł	39	49	13	180
	Od 1500 zł do 1999 zł	35	50	15	141
	Od 2000 zł do 2999 zł	30	59	11	179
	3000 zł i więcej	22	65	13	106
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	44	30	51
	Średnie	33	48	19	308
	Dobre	34	51	14	596
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	39	18	46
	Raz w tygodniu	46	38	16	366
	1–2 razy w miesiącu	40	42	18	168
	Kilka razy w roku	19	62	19	231
	W ogóle nie uczestniczy	15	72	14	136
Poglądy polityczne	Lewica	15	75	9	190
	Centrum	31	52	17	238
	Prawica	45	37	17	335
	Trudno powiedzieć	34	44	22	185

TABELA 5

		Czy w Pana(i) rodzinie jest zwyczaj organizacji konsolacji, stypy, uroczystego poczęstunku po pogrzebie?				Liczba osób
		Tak, dla bliskiej rodziny i znajomych	Tak, dla wszystkich uczestników pogrzebu	Nie, nie ma takiego zwyczaju	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		82	6	10	2	961
Płeć	Mężczyźni	80	6	12	2	452
	Kobiety	85	5	8	2	509
Wiek	18–24 lata	81	5	5	9	70
	25–34	87	4	7	2	195
	35–44	78	8	12	2	167
	45–54	85	5	9	2	131
	55–64	79	8	12	1	187
	65 lat i więcej	84	3	11	1	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	83	6	9	2	389
	Miasto do 19 999	83	5	11	1	146
	20 000 – 99 999	81	6	11	3	214
	100 000 – 499 999	84	5	9	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	81	4	14	1	82
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	79	3	15	3	168
	Zasadnicze zawodowe	79	7	11	3	234
	Średnie	83	6	11	1	297
	Wyższe	87	5	6	2	263
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	89	3	8	1	126
	Średni personel, technicy	79	4	16	1	39
	Pracownicy adm.-biurowi	87	6	6	2	53
	Pracownicy usług	84	7	7	2	62
	Robotnicy wykwalifikowani	86	6	7	2	106
	Robotnicy niewykwalifik.	69	17	12	2	38
	Rolnicy	78	9	10	4	41
	Pracujący na własny rach.	95	3	1	1	51
	Bezrobotni	62	16	22		20
	Emeryci	84	4	11	1	254
	Renciści	84	2	15		61
	Uczniowie i studenci	68	4	14	14	41
	Gospodynie domowe i inni	73	9	14	4	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	89	4	6		116
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	89	4	5	2	87
	sekt. pryw. poza rolnict.	83	7	8	2	274
	prywatnym gosp. rolnym	80	7	9	3	44
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	69	6	25	1	102
	Od 1000 zł do 1499 zł	84	6	8	2	180
	Od 1500 zł do 1999 zł	90	3	6	1	143
	Od 2000 zł do 2999 zł	85	8	7		178
	3000 zł i więcej	87	8	5		106
Ocena własnych war. mater.	Złe	78	4	16	2	50
	Średnie	78	7	14	2	314
	Dobre	85	5	8	2	597
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	76	14	3	7	46
	Raz w tygodniu	83	5	10	2	368
	1–2 razy w miesiącu	87	4	7	2	168
	Kilka razy w roku	82	7	9	2	234
	W ogóle nie uczestniczy	78	3	18	1	137
Poglądy polityczne	Lewica	80	6	11	2	189
	Centrum	86	5	7	2	239
	Prawica	81	5	11	3	337
	Trudno powiedzieć	82	6	11	2	188